

ИНТЕРАКЦИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛНОТО ПРОСТРАНСТВО ЧРЕЗ СЪВРЕМЕННИ ТЕХНОЛОГИИ ЗА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С ПРИРОДНИЯ СВЯТ В ПРЕДУЧИЛИЩНОТО ДЕТСТВО

Петя Конакчиева

Актуалността на проблема се определя от значимостта на стратегиите и технологиите за взаимодействие с природния свят за решаване на екологичните проблеми на съвременето ни и възможността чрез тях да се гарантира сигурност на човека при прилагане на екологичните знания и отношения в екологически целесъобразна практическа дейност. Акцентът в предучилищното детство се поставя върху осигуряване на варианти за овладяване на стратегии и технологии за непрагматично взаимодействие с природните обекти от близкото обкръжение. Оттук произтичат и перспективните изследователски цели, които са предизвикателство пред педагогическата ни общност в този актуална проблематика. Важен нейн аспект е и темата на настоящата разработка. Изборът ѝ е провокиран от йерархията на следните противоречия:

– нарастващите изисквания на обществото към проблема за формиране на основите на екологична култура в предучилищното детство и недостатъчната му теоретична и практическа разработеност в контекста на реформата в предучилищното образование;

– богатите психични възможности на децата от предучилищна възраст в план на формиране на екологична култура и неизползването в пълна степен на посочения потенциал;

– необходимостта от повишаване качеството на екологичната култура на децата и липсата на съветните организационно-педагогически условия;

– потенциалните възможности на различните интерактивни форми и методи на педагогическо взаимодействие „дете – природа“ за формиране на основите на екологичната култура и степента на тяхната теоретична обоснованост;

– признаването на водещата роля на дейността в личностното развитие на детето и недостатъчното разработване на адекватни, теоре-

тично обосновани педагогически технологии за включване на три-седем-годишните в практическа екологически насочена дейност.

Актуалността на изведения проблем и уточнените противоречия определят избора на темата на настоящата разработка и конкретизирането на нейната **цел – представяне на значими за предучилищното екологично образование технологии за непрагматично взаимодействие „дете – природа“**.

Постигането на посочената цел се свързва с реализиране на следните задачи:

1. Да се предложи класификация на технологиите за непрагматично взаимодействие с природния свят в предучилищното детство.

2. Да се конкретизират и характеризират варианти на достъпни технологии за екологично съобразено и непрагматично ориентирано взаимодействие „дете – природа“ и се изведат техните развиващи функции.

Изборът на целесъобразни стратегии на взаимодействие с представители на растителния и животинския свят се определя от наличните екологични представи и субективното отношение на детето към тях. Формирането им предполага обезпечаване на съответстващи им технологии. Условно те могат да бъдат диференцирани като:

1. Технологии за получаване на познавателна информация за природния свят.

2. Технологии за взаимодействие с природни обекти в условията на антропогенната среда.

3. Технологии за природоопазваща и природозащитна дейност.

4. Технологии за приложно-естетическа дейност с екологична насоченост и изразяване на опит в продуктивен, художествено-творчески и конструктивен план.

Технологии за получаване на познавателна информация за природния свят

Водеща технология за получаване на познавателна информация за природния свят в предучилищното детство, която в най-голяма степен съответства на когнитивните възможности на децата и осигурява разширяване на познанието за природата в съдържателен план на основата на сетивно възприемани признаци и свойства, е наблюдението. В практиката прилагането на тази технология е добре отработено от педагозите. Раз-

новидностите ѝ (краткотрайни, системни или с репродуктивен характер наблюдения) се организират съобразно целите на педагогическото взаимодействие, а не като методи на обучение.

Друга значима технология от първата група е детската практико-преобразуваща изследователска дейност. Чрез нея се подготвя осъзнаването на достъпни причинни връзки в природната среда и съответстващите им признаци, проявяващи се при промяна на условията, в които съществуват предметите и обектите. Детското експериментирание е свързано с практически преобразувания на предмети и явления, които имат творчески характер. В хода му детето открива нови свойства, установява връзки и зависимости, като по този начин в процеса на своеобразна изследователска дейност се реализира опознаването на природата. Развиващите функции на детската практико-преобразуваща изследователска дейност се свързват с провокиране и поддържане на любопитството и естествената любознателност у децата при активизиране на умствените способности. Педагогическата значимост на тази технология е по посока формиране на представи за взаимовръзки между природните обекти и явления и овладяване и усъвършенстване на умения за откриване на причините за възникващи процеси и явления в процеса на самостоятелно решаване на познавателни задачи. Същевременно тя се проявява и във възможността за активизиране на различни форми на изследователска дейност и развитие на детската любознателност и наблюдателност като основа за формиране на активно отношение към природната среда. На тази основа се постига придобиване на собствен познавателен опит, който детето открива, разбира и съхранява дълго време, тъй като се основава на нагледно-действения тип ориентировка, допълнена с елементи на нагледно-образното и логическото мислене. В нравствено-мотивационен план се постига увереност в собствените познавателни възможности като предпоставка за утвърждаване на „Аз-а”. В сферата на емоциите и мотивите се реализира съществено преустройство, което подготвя формирането на евристичната структура на личността (Поддяков, 1990).

В процеса на експериментирание детето получава възможност за удовлетворяване на присъщата му любознателност. Тук то е в позицията на пълноценна личност, творец на собствената си дейност, поставяща цели, търсеща пътища и начини за тяхното постигане, реализираща

своите интереси и желания. Експериментирайки малкият изследовател проявява своята активност, напълно определена от него и детерминирана от вътрешното му състояние. Но той може да прояви и активност, която е стимулирана от възрастния. В началния етап на разгръщане на експериментирането стимул може да бъде удивлението, любопитството, формулирани достъпни молби или проблеми. По-нататък детето се насочва към самостоятелно организирано търсене и определяне на проблемни ситуации. Ако възрастният в процеса на съвместна дейност бъде равноправен партньор, то това би било условие за проява на собствена изследователска активност от детето.

Примерни теми от помагалата „От земята до небето”, в които може да се приложи детската практико-преобразуваща изследователска дейност са: „Загадките на Месечко и Слънчо”, „Бяла зима”, „Зимни игри”, „Природни чудеса” и др. (за три-четиригодишните); „Дъжд и вятър”, „Игри с невидим вълшебник”, „Водни забави”, „Падайте, снежинки”, „Човеци от сняг”, „Картинки в снега”, „Моите нови приятели”, „Край хранилката”, „Пакостници”, „На горската поляна” и др. (за четирипетгодишните); „Загадките на есенните цветя”, „Водни вълшебства”, „Без въздух не може”, „В пустинята”, „Снежна гора”, „Как поникват растенията” и др. (за пет-шестгодишните); „В овощната градина през есента”, „Въздух, въздух навсякъде”, „Чудесата на водата”, „Сняг и лед”, „Зелени приятели в стаята”, „Полза и грижа”, „Чуден град”, „За да има живот” и др. (за шест-седемгодишните).

Друга достъпна за децата от предучилищна възраст технология за получаване на познавателна информация за природния свят е колекционирането. Предназначена е за ориентиране в различни природни обекти, за развитие на умения за класифицирането им по различни основания и за усъвършенстване на сензорни умения. Колекционерският материал може да се използва и като нагледен.

Знанията, нагласите, поведението и усилията на детето при колекциониране на елементи на природни обекти (например: пера, листа на растения и др.), минерали, марки, значки, парични знаци, емблеми с изображения на природни обекти, а също и на фотоси и записи на гласове и шумове следва да бъдат признати и оценени от възрастния. По този начин се поощряват активни форми на пълноценно взаимодействие със средата, които се противопоставят на скуката и рутинното информизиране.

Оценката и признанието могат да се изразят на различни нива. Дори и да не се постигне желаният успех, важно е да се подкрепи опитът и усилието да се реши определена познавателна или практическа задача или да се постави изследователски проблем. Чрез съпреживяването и разбирането на неуспешните опити и признаването на частичните, етапни успехи, възрастният потвърждава ценността им за детското развитие. Този вид подкрепа стимулира към последващи усилия и подпомага възпитаването на доверие към себе си и собствените възможности за активно взаимодействие със средата.

Колекциите следва да бъдат разнообразни и да включват образци, които могат да съберат децата и техните родители – камъчета, семена, сухи листа, клонки, суха кора на дървета и храсти, пясък, глина, различна почва, раковини и др. Целесъобразно е ядрото им да представя природни обекти от близки до детската градина местности, което позволява разглеждането им от нова гледна точка. Всеки колекционерски материал от различни райони на страната или от чужбина може да се използва като повод за начало на разговор за природата, т.е. да подпомага формиране на основите на глобалното мислене. Изключително важен момент при колекционирането е отчитане на природоопазващия аспект на дейността. По този начин се предполага формиране на основите на екологичното мислене. Това е значимо и от гледна точка на биоетиката. Съобразно нея не се препоръчва да се включват в състава на колекциите пеперуди и бръмбари. Някои автори се обявяват против използването на хербарии, тъй като образците в тях невинаги подпомагат формиране на верни представи за растенията, поради това, че те губят своя цвят, аромата си, а често и формата си и не предизвикват положителни емоции и желание за опазване на природата. Те препоръчват използване на обекти в естествени условия, а за уточняване на представите да се включат в следващи ситуации рисунки, снимки, видеофилми и слайдове. Не приемат за удачно и използването на готови колекции от насекоми и препарирани животни и считат за целесъобразно те да се разглеждат в краеведчески музеи. Препоръчват да се общува с живи същества в природата или с домашни животни. При всички случаи обаче, колекционирането следва да бъде съобразено с правила и норми за безопасност – всеки обект от колекцията трябва да бъде безопасен за децата както от гледна точка възможност за механични наранявания (остри камъ-

чета), така и от гледна точка на вероятна алергенност. Камъчетата, пясъка, семената или съцветията (паднали на земята) трябва да се събират от места, които не са посещавани от кучета или котки.

Интересни примери за колекции, които допълват работата по темите от книжките за детето, включени в системата „Моливко. От земята до небето”, са: **„летящи” семена** (семена на растения, които могат да бъдат пренасяни от вятъра) – подходящи са за илюстриране на един от начините за разпространение, тъй като се отличават с лекота и особени приспособления за пренасяне от вятъра. Могат да се разделят на две групи – семена, които имат „крила” с различна форма (клен, ясен, бреза, липа и др.) и семена с „парашутчета” (глухарче, белокопитник и др.). От вятъра се разнасят и семената на тополата (пух); **други семена и плодове**, които следва да бъдат разнообразни, за да могат да бъдат класифицирани по различни основания – например: колекция от семена на дървета (храсти, треви), колекция „орехови плодове” (кестен, жълъд, орех и др.), бобови (грах, фасул), колекция от семена на диворастящи и културни растения, на билки и др.; **съцветия** – през пролетта могат да бъдат събрани различни съцветия от дървета (бреза, тополя, ива и др.) и храсти. Паднали съцветия могат да се открият и под ясена и клена. Те лесно се изсушават и съхраняват на сухо място. По много от тях с лупа могат да се видят тичинки; **камъчета** – при подбора на образци следва да се има предвид, че децата трябва да имат възможност да играят – да ги групират по цвят, по големина, по тежест и др., да строят, да ги държат в ръце, да ги хвърлят във вода и т.н. За тях е интересен процесът на събиране, поради което е по-удачно да се направи собствена колекция, а не да се закупи такава. По време на разходка може да се предложи на малките колекционери да потърсят различни по цвят, форма и големина камъчета. Може да се използва приключенски мотив – търсене на останки от старинна постройка, чрез който да се провокира детското въображение. Заедно с родителите децата могат да потърсят камъчета край бреговете на реки, езера или на морския плаж. Събраните образци трябва добре да се измият. Могат да се съберат в кутии, разделени на сектори. Ако учителят знае наименованията им, може да залепи номер на всеки образец и да направи списък на колекцията, който да приложи към кутията. Незнанието тук

не е беда – децата могат да измислят условни „имена” съобразно признаците на образците. Добре е в колекцията да има гранит, мрамор, кремък, варовик. В процеса на събиране могат да бъдат открити не само природни, но и изкуствени камъчета – късчета асфалт, кирпич, бетон, които да бъдат обособени в колекция „изкуствени камъчета”. Това ще позволи да бъдат сравнявани и да се обясни значението на понятията „природа” и „неприрода” (изкуствен обект); **раковини** – могат да бъдат разнообразни – от реки, езера, морски. Важно е добре да се почистят и изсушат; **морски колекции** (включват различни предмети от крайбрежието – красиви раковини, изсушени морски звезди, корали и др.); **сухи листа** (хербарий от разнообразни листа, събрани през есента); **кора на дървета и храсти** – кората на различните дървета се различава по дебелина, твърдост, цвят, набразденост. В колекцията следва да се включат различни видове. Необходимо е да се знае, че кора се взема само от паднали или счупени (изсъхнали) дървета, а не от живи. Препоръчително е да има кора на познати дървета – дъб (дебела, тъмна), бреза, топола и др. Колекцията може да се попълни с клонки от дървета и храсти, върху чиято кора има мъхове и лишей. Тя може да се използва с различна цел; **пясък, глина и почва** (отличават се с голямо разнообразие, например пясъкът се различава по големината на песъченките (големи или малки, еднакви или различни по размер), по цвят (оттенъци), по примеси, може да бъде речен или морски и т.н.) – самостоятелното им изучаване подготвя формиране на представи за разнообразието на природните обекти и насочва към извода за съществуването му; **мъхове и лишей** – образците се събират от стари повалени дървета и се нуждаят от периодично овлажняване, за да се съхранят по-дълго време.

Посочените варианти за тематични колекции са примерни. Работата по събирането, подреждането и етикетирането им може да бъде част от съвместна проектна дейност и е интересна възможност за привличане на родителите към заниманията на децата.

Предучилищното детство е сензитивен период за възпитаване на интерес към книгата. Присъщото за възрастта любопитство може да бъде основен двигател за насочване на детското внимание към усвояване на технологии за работа с достъпна научнопопулярна литература. Тук важен е моделът, който възрастните ще демонстрират, без да

го натрапват и изискват, а деликатно и с такт да увлекат децата и да ги стимулират индиректно да търсят нова интересна и значима за тях информация за природни обекти от илюстрирани детски енциклопедии. Този процес може да бъде провокиран от неизвестно и непознато растение или животно, видно в книжките за децата „От земята до небето”, или да бъде свързан с недостиг на информация за познат природен обект. Възможно е да се разгърне в отговор на потребността от нови и актуални сведения за природата или да е резултат от инициативна насоченост към търсене на аргументи в подкрепа на формулирани твърдения и хипотези, свързани с обекти и явления от природната среда. Тук не се преследва обем като характеристика на информацията, а се акцентира върху възможностите за преобразуването ѝ, подчинено на актуални детски цели. Важна е подкрепата на педагога, който поощрява всяко детско желание и инициатива в тази посока, акцентира върху неясното и противоречивото, като провокира детското желание за откриване на нови сведения, за формулиране на твърдения и аргументи в подкрепа на собствени гледни точки и т.н. По този начин се създават предпоставки за изявяване на евристичния компонент на детския опит и се подготвя възпитаване на култура на познаване на природния свят при откриване на информация за него.

Технологии за взаимодействие с природни обекти в условията на антропогенната среда

Към достъпните за детето от предучилищна възраст технологии за взаимодействие с природни обекти в условията на антропогенната среда се отнасят тези, свързани с грижи за домашни любимци, за растенията и животните в различните екологични пространства на детската градина, с отглеждане на аквариумни и терариумни животни, малки гризачи и др.

Децата отрано желаят да имат домашен любимец – куче или котка въщи, но за да му осигурят благоприятни условия за живот е необходимо да овладеят технологии, свързани с грижи за най-близките спътници на човека. Прилагането им е възможност за реализиране на задачите на екологичното образование в детството. Развиващите ефекти тук са свързани с възпитаване на отговорност, постоянство, всеотдайност и безкористност. Те успешно могат да бъдат трансферирани в дейности,

с помощта на които се осигуряват условия за нормално развитие (расте, цъфти, дава потомство и т.н.) на живите обекти, намиращи се в различните „екологични пространства” на детското заведение.

Създаването и поддържането на екологически необходимите условия за живот на растенията и животните, които обитават природния кът, е важна задача, по която се работи ежедневно. Тук се отчита определена етапност на разгръщане на дейността: косвено обследване на обитателите в природния кът и установяване на тяхното самочувствие, състояние и недостатъчните компоненти на жизнените условия – храна, вода и др.; практическо реализиране на операциите по осигуряване на необходимите условия; заключително краткотрайно наблюдение на животните – на поведението им след осигуряване на нужните им условия.

Интересно занимание за децата са грижите за тропически птици. Любопитни са и технологиите, свързани с отглеждане на терариумни животни, екзотични насекоми, малки гризачи и др. Грижите за стайните растения са друга възможност за реализиране на задачите на екологичното образование. Те са свързани с овладяване на несложни технологични прийоми, свързани с избор на съд, състав на почвата, правила за засаждане, режим на светлина и поливане според вида на растението и сезона, защита от вредители и начини за размножаване. Друга разновидност тук е аквариумната технология. Макар и за детето от предучилищна възраст да са достъпни отделни нейни елементи, прилагането ѝ е възможност за откриване на един нов свят, в който човекът прониква трудно, но който е интересен и завладяващ със своето многообразие и тайнственост.

Педагогическите ефекти от използването на технологиите за взаимодействие с природни обекти в условията на антропогенната среда се свързват с формиране на умения за диференциране на необходимите условия за живот на растенията и животните и откриване на необходимото, което не им достига в дадения момент. Те намират израз и в овладяването на начини за полагане на грижи при използване на подходящи средства на труда. Същевременно значими тук са емоционалните преживявания, които създават увереност в собствените възможности за реална грижа за природните обекти и провокират желание за последваща работа в природния кът. По такъв начин грижата за обектите от растителния и животинския свят обезпечава формиране на първоначални

умения за взаимодействие с близката природна среда и развитие на основите на екологично съзнание.

Примерни теми от книжките за детето „От земята до небето”, в които могат да се прилагат технологии за взаимодействие с природни обекти в условията на антропогенната среда са: „Златни рибки”, „Пъстри папагалчета”, „Палавите мишлета”, „Кученце”, „Котенца”, „Полски цветя” (за три-четиригодишните); „Моите нови приятели”, „Домашни животни” и др. (за четири-петгодишните); „Жив кът в стаята”, „Рожбите на домашните животни” и др. (за пет-шестгодишните); „Есенни цветя”, „Зелени приятели в стаята”, „В царството на животните”, „Домашни животни” и др. (за шест-седемгодишните).

Технологии за природоопазваща и природозащитна дейност

Интересните и достъпни за децата от предучилищна възраст технологии за природоопазваща и природозащитна дейност са свързани с хранене на зимуващи птици, подготовка на изкуствени гнездилки и къщички за крилатите приятели, ограждане на мравуняци и др.

Всяко дете е индивидуален природоползвател. Неговото екологично поведение в природната среда най-често е свързано с получаване на „природни дарове”. В процеса на предучилищното екологично образование е целесъобразно на бъде поставено началото на формиране както на стратегии за „грижливо” добиване на ресурси, така и на адекватни „ресурсоопазващи технологии”. Тук важно е отношението към „даровете на природата” като към удивителни и чудни природни творения. Например събирането на гъби е интересно занимание и макар и да не могат пряко да участват в тази дейност, децата трябва да се приучат да спазват правила и норми на безопасно поведение сред природата. Съобразно съдържанието им, малките природолюбители могат внимателно да наблюдават растежа и развитието на гъби, начините на обработка и способите, които използват стопаните при подготовка на гъбни плантации. Целесъобразно е в процеса на екологично образование да се включи и овладяване на елементи от технологиите за събиране на билки.

Реализирането на идеята за съзидателна активност сред природата и посилна индивидуална помощ на природните обекти има стратегическо

значение, тъй като действителното съприкосновение с растенията и животните и грижата за благополучието им пораждат особено усещане за включеност и психологическо единство с природния свят. Една от най-достъпните и популярни сред децата природоопазващи технологии е храненето на животните през зимата. Тук следва да се усвои спецификата на използване на различните видове храни за птици и начините за подготовката им, необходимите материали, правила за смесване и др. Особено внимание се отделя на събирането на семена и съхраняването им през есента. Интересно е и участието в храненето на животни, както и подготвянето на изкуствени гнездилища за птици. Тук е важно съобразяване с тяхната големина, отчитане на правила за защита от хищници и др. Децата могат да се включат и при ограждане на мравуняци. За тях би било интересно да научат и за някои начини за биологична защита на растенията от вредители, да участват в пропагандиране на природоопазващата дейност чрез подреждане на постери и изложби.

Примерни теми от книжките за детето „От земята до небето”, в които могат да се прилагат технологии за природоопазваща и природозащитна дейност, са: „Катеричке, накъде”, „Хранилка за Врабчо” (за три-четиригодишните); „Есенни зрънца”, „Храна за зимата”, „Кой доведе пролетта”, „На горската поляна” и др. (за четири-петгодишните); „Приятел в нужда се познава”, „Могат ли растенията да лекуват” и др. (за пет-шестгодишните); „Есен в гората”, „Покани птичка на зимен обяд”, „И отново с пролетта идват в родните места”, „Чуден град” и др. (за шест-седемгодишните).

Технологии за приложно-естетическа дейност с екологична насоченост и изразяване на опит в продуктивен, художествено-творчески и конструктивен план

Икебаната (в превод от японски „пробуждане на растението към нов живот” или „изкуство за подреждане на цветя и клонки в съдове”) е сравнително нова за детската градина технология за приложно-естетическа дейност с екологична насоченост и изразяване на опит в продуктивен, художествено-творчески и конструктивен план. Тя е символ на творческото сътрудничество между човека и природата. Развиващите ѝ функции в процеса на педагогическото взаимодействие „дете – среда”

са свързани с възможността да се почувства състоянието на хармония с природния свят. Изграждайки композиции, децата се насочват към общуване с обекти от растителния свят и овладяват умения да вникват и разбират „душата на растението”, да долавят красотата му и да ѝ се възхищават, да определят „характера” му, да търсят, откриват и да осмислят специфичните послания, които носи. Същевременно изпробват възможности за изразяване на мисли и чувства чрез растенията като специфични символни знаци. Подходящи теми от педагогическата система „Моливко. От земята до небето”, в които може да бъде приложена като технология икебаната, са: „Есенна гора”, „Моите нови приятели”, „Пъстроцветна пролет”, „Пролетна премяна”, „Лятна разходка” (за четири-петгодишните); „Пъстроцветен танц”, „Загадките на есенните цветя”, „Снежна гора”, „Жив кът в стаята”, „Пролет иде”, „На разходка до полето” (за пет-шестгодишните); „Есенни цветя”, „Есен в гората”, „В света на растенията”, „Пролет, здравей”, „Пъстроцветна пролет” (за шест-седемгодишните).

Друга интересна и ефективна технология за приложно-естетическа дейност с екологична насоченост и изразяване на опит в продуктивен, художествено-творчески и конструктивен план е макетирането. Чрез него се осигурява усъвършенстване на представи за природната среда, трансфериране на усвоените знания в игра, насищане на детския живот с нови впечатления и стимулиране на детското творчество. Н. А. Рижова предлага различни макети с естественонаучно съдържание – вулкан, природни съобщества и др. (Рижова, 1998). Предимствата им се свързват с отразяване в достъпна форма на съществени признаци на пресъздадения обект.

При реализиране на работа по проекти и теми се създават условия за прилагане на способности за изграждане на макети (гора, ферма, морско дъно и др.). Децата проявяват самостоятелност при изпробване на умения за моделиране на причинно-следствени връзки (влияние на въздуха върху живота на растения и др.) и зависимости в природата (дървото на живота, въртележка на годишните времена), като по този начин се предпоставя разбирането на динамиката на изменение на живота в близката среда при определени циклични условия. Същевременно се усъвършенстват умения за сравняване на типични нагледни признаци на природни

обекти и формулиране на обобщения и изводи (съждения за външно възприемани и скрити съществени връзки и зависимости). На тази основа се възпитава активност и самостоятелност при откриване и осъзнаване на скрити връзки и зависимости и техния закономерен характер.

Важен акцент в педагогическата система „Моливко. От земята до небето (6–7 г.)” е проектната работа като интересна и достъпна форма за организиране на практико-изследователска и познавателно-преобразуваща дейност. При разгръщане на съвместни проекти – например „В царството на годишните сезони” (Конакчиева, 2004), се реализират разнообразни идеи за приложно-творческо пресъздаване на света чрез художествено-приложно моделиране – зимна градинка, есенна гора, морско дъно и др. В пряка връзка с тях като активни форми на взаимодействие с природата се очертават хербарият, сбирките, колекциите, подреждането на изложбени кътове.

Макетирането създава условия за усъвършенстване на сензорните умения. Работата с различни материали осигурява активизиране и на фината моторика. Същевременно се стимулира развитието на детската реч – при изготвяне на макета децата описват, сравняват, разказват за различни природни обекти и явления. Тук е целесъобразно съчетаване на моделирането с четене на художествена литература. От друга страна в процеса на работа се затвърдяват и математически понятия – пространство, количество, големина и др. Усъвършенстват се практически умения за конструиране и художествено оформление. Макетът е резултат от конструктивно-творческа дейност, който децата често използват като игрова среда, в която разгръщат различни игрови сюжети. За целта той може да бъде реализиран в различни варианти – настолен, на специални поставки, настенен, в специални стъклени шкафови и др.

Изработването на макети създава възможности за привличане на родителите към това интересно за децата занимание. Тяхната помощ намира израз в събиране на природни и отпадъчни материали. По този начин се постига ангажираност и се стимулира партньорство между детската градина и семейството.

Друг вариант на технология за приложно-естетическа дейност с екологична насоченост и изразяване на опит в продуктивен и художествено-творчески план е детското изобразително творчество. При рисуване

на пейзажи, на отделни животни и растения се постигат цветове, съчетания, форми, пропорции, симетрия и т.н. Актуализират се асоциации, провокират се размисли за хармонията, за съвършенството на природния свят и за неговата крехкост и уязвимост.

Децата са изключително сензитивни към новостите в областта на техниката и лесно се увличат от заниманията на възрастните, свързани с приложението им. Това създава предпоставки за привличане на детското внимание към интересни съвременни технологии за естетическо взаимодействие с природния свят, като художествената фотография. Предимствата ѝ се свързват с нейната динамичност и с възможностите за оперативно запечатване на интересни моменти от живота на природата.

Арсеналът от технологии за приложно-естетическа дейност с екологична насоченост и изразяване на опит в продуктивен, художествено-творчески и конструктивен план се допълва от литературното творчество на тема природен свят, музиката, пластиката и различните видове декоративно-приложни изкуства (апликация, керамика и т.н.). Чрез тях се формира положително емоционално-оценъчно отношение към предмети и обекти от природната среда, готовност за природосъобразно поведение и адекватни форми на общуване с природата.

Представените технологии не изчерпват възможностите за подготовка на детето от предучилищна възраст за екологично съобразено и непрагматично ориентирано взаимодействие с природния свят. Уточняването им е по-скоро отправна точка за размисъл и търсене на иновации, гарантиращи в стратегически и технологичен план възпитаването на екологично центрирана личност. Приемането на това изследователско предизвикателство от педагогическата ни общност е предпоставка за периодично обновяване на технологичната организация на екологообразователния процес в детската градина, за да се обезпечи в дългосрочен план постигане на партньорски характер на възприемане на „живото“, психологическа включеност на човека в природния свят и стремеж към непрагматично взаимодействие с него, които са в основата на успешното решаване на глобалните екологични проблеми на човечеството.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Гюров, Д.* Педагогика на взаимодействието „дете – среда”. С., Веда Словена – ЖГ, 1999.
2. *Конакчиева, П.* Моливко. От земята до небето. Учебна книжка по образователно направление „Природен свят” за подготвителна група на детската градина. Велико Търново, Слово, 2004.
3. *Конакчиева, П.* Методически насоки за реализиране на образователното направление „Природен свят”. – В: Моливко. Дидактична система за подготвителна група в детската градина (6–7 г.). Под ред. Д. Гълъбова. Велико Търново, Слово, 2004.
4. *Конакчиева, П.* Моливко. От земята до небето (5–6 години). Помагало за предучилищно възпитание и подготовка на пет-шестгодишни деца. Образователно направление „Природен свят”. Велико Търново, Слово, 2005.
5. *Конакчиева, П.* Методически насоки за реализиране на образователното направление „Природен свят”. – В: Книга за учителя за предучилищна възпитание и подготовка на 5–6-годишни деца. Моливко. Под ред. Д. Гълъбова. Велико Търново, Слово, 2005.
6. *Конакчиева, П.* Моливко. От земята до небето (4–5 години). Помагало за предучилищно възпитание и подготовка на четири-петгодишни деца. Образователно направление „Природен свят”. Велико Търново, Слово, 2005.
7. *Конакчиева, П.* Методически насоки за реализиране на образователното направление „Природен свят”. – В: Книга за учителя за предучилищна възпитание и подготовка на 4–5-годишни деца. Моливко. Под ред. Д. Гълъбова. Велико Търново, Слово, 2005.
8. *Конакчиева, П.* Моливко. От земята до небето (3–4 години). Помагало за предучилищно възпитание и подготовка на три-четиригодишни деца. Образователно направление „Природен свят”. Велико Търново, Слово, 2006.
9. *Конакчиева, П.* Методически насоки за реализиране на образователното направление „Природен свят”. – В: Книга за учителя за предучилищна възпитание и подготовка на 3–4-годишни деца. Моливко. Под ред. Д. Гълъбова. Велико Търново, Слово, 2006.
10. *Конакчиева, П.* Педагогически функции на макетирането за овладяване на ключови компетенции при ориентиране на пет-седемгодишните деца в природния свят. – Предучилищно възпитание, 2008, № 8.
11. *Поддьяков, Н. Н.* Новый подход к развитию творчества у дошкольников. – Вопр. психологии, 1990, № 1.
12. *Рыжова, Н.* Наш дом – природа. М., Ланко-Пресс, 1998.

ИНТЕРАКЦИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛНОТО ПРОСТРАНСТВО ЧРЕЗ СЪВРЕМЕННИ ТЕХНОЛОГИИ ЗА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С ПРИРОДНИЯ СВЯТ В ПРЕДУЧИЛИЩНОТО ДЕТСТВО

ПЕТЯ КОНАКЧИЕВА

Резюме

В разработката се представя класификация на технологиите за непрагматично взаимодействие с природния свят в предучилищното детство. Конкретизират се и се характеризират варианти на достъпни технологии за екологично съобразено и непрагматично ориентирано взаимодействие „дете – природа” и се извеждат техните развиващи функции.

Ключови думи: технологии за непрагматично взаимодействие с природния свят в предучилищното детство, технологии за екологично съобразено и непрагматично ориентирано взаимодействие „дете – природа”

INTERACTION IN EDUCATIONAL SPACE THROUGH MODERN TECHNOLOGIES FOR INTERACTION WITH THE NATURAL WORLD IN PRE-SCHOOL CHILDHOOD

PETYA KONAKCHIEVA

Summary

This work presents a classification of technologies for a non-pragmatic interaction with the natural world in pre-school childhood, specifies and describes variants of accessible technologies for an ecologically considered and non-pragmatically oriented child-nature interaction, and derives their developing functions.

Keywords: technologies for a non-pragmatic interaction with the natural world in pre-school childhood, ecologically considered and non-pragmatically oriented child-nature interaction